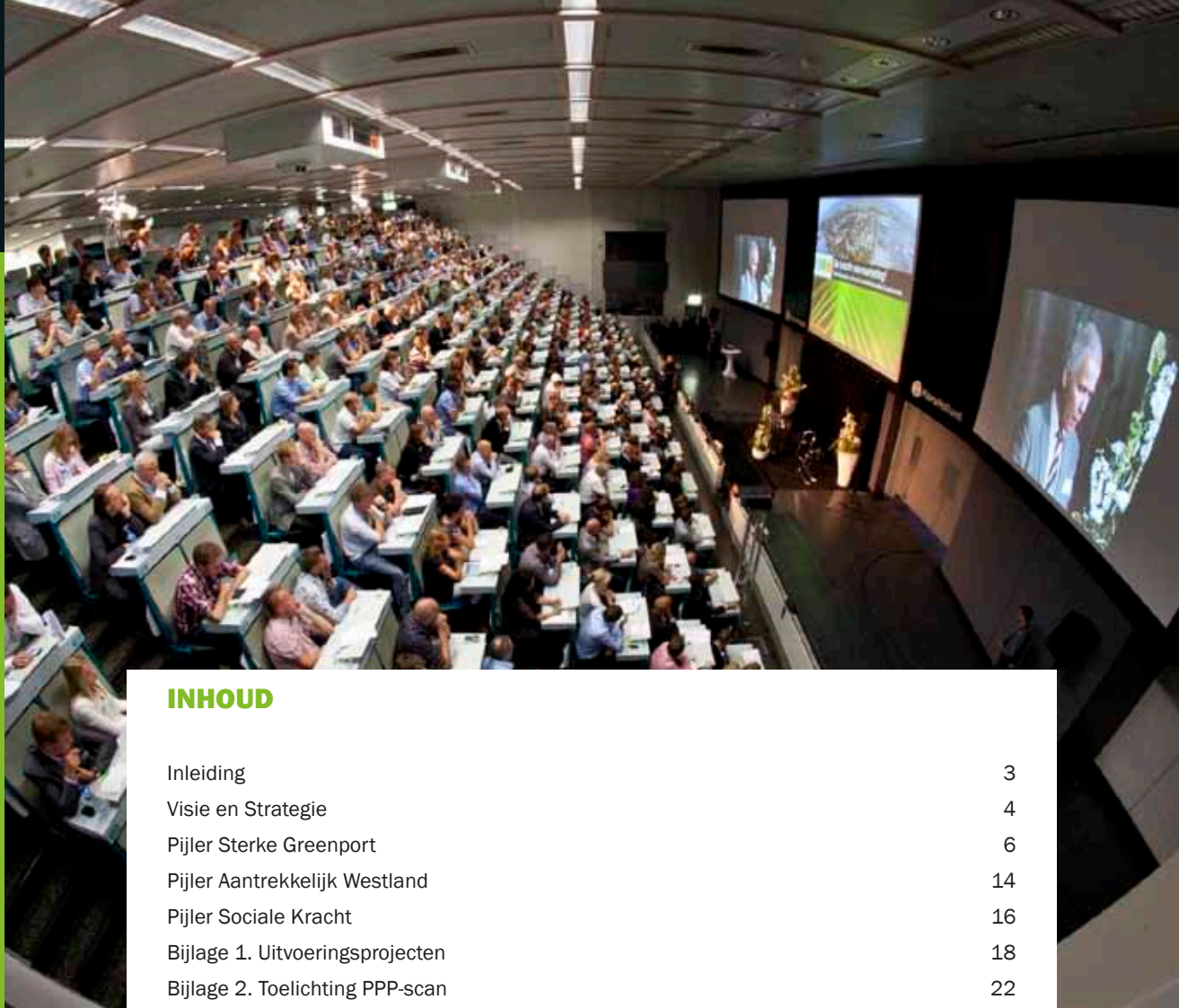

WAARDEVOL WESTLAND
Duurzaamheidsagenda 2012-2020

INHOUD

Inleiding	3
Visie en Strategie	4
Pijler Sterke Greenport	6
Pijler Aantrekkelijk Westland	14
Pijler Sociale Kracht	16
Bijlage 1. Uitvoeringsprojecten	18
Bijlage 2. Toelichting PPP-scan	22
Bijlage 3. Communicatieplan	22
Bijlage 4. Ladder van Lansink	23

Colofon

Dit is een uitgave van de Gemeente Westland, vastgesteld 22.01.2013

Samenstelling en coördinatie

J.M. Zuiderwijk-Groenewegen

Fotografie

Gemeente Westland

Vormgeving

M. Wijler

Meer informatie:

Voor nadere informatie over de Duurzaamheidsagenda 2012 - 2020

kunt u contact opnemen met de gemeente Westland T 14 0174

E consulenten@gemeentewestland.nl

I www.gemeentewestland.nl

De volledige tekst van de Nota Waardevol Westland

is te downloaden via www.gemeentewestland.nl

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in automatische bestanden, of openbaar gemaakt in enige vorm, of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

INLEIDING

Deze duurzaamheidsagenda versterkt de samenwerking tussen overheid, bedrijfsleven en inwoners aan de toekomst van Westland als duurzaamste glastuinbouwgemeente van Nederland.

Westland is een bijzonder gebied. Het heeft haar inwoners veel te bieden, zoals sportmogelijkheden, verenigingsleven, de kust en veel evenementen. Door de ondernemingsgeest, werkgelegenheid, hands-on-mentaliteit, samenwerking, bevlogenheid en kennisdeling is er veel bedrijvigheid en een grote economische kracht. Vele bedrijven, organisaties en groepen werken in Westland aan een duurzame ontwikkeling en innovatie; aansprekende voorbeelden hiervan zijn initiatieven van Westlandse ondernemers voor aardwarmteboringen en een biobased park, maar ook de vele vrijwilligers, die met hun inzet anderen verder helpen en zorgen voor ontmoeting en omzien naar elkaar. En ook dat is duurzaamheid!

Het aanbrengen van samenhang tussen de verschillende duurzaamheidsprojecten versterkt de gezamenlijke ambitie van de verschillende groepen in Westland die aan duurzaamheid werken. In het collegewerkprogramma 2010-2014 wordt de ambitie van het college op het gebied van duurzaamheid als volgt beschreven: Continuïteit, duurzaamheid, samenwerking, internationalisering en marketing zijn essentieel om het meest prominente glastuinbouwgebied te blijven en onze autoriteitspositie te versterken. We kijken waar het om duurzaamheid gaat ook nadrukkelijk naar ons eigen handelen. Vanuit de door de raad vastgestelde visies werken we aan een duurzaam en ondernemend Westland waar het goed wonen, werken en leven is.

Dit betekent dat de gemeente Westland zich richt op de drie P's van People, Planet en Profit. Daarbij focust de gemeente zich in hoofdzaak op de ambitie om de duurzaamste glastuinbouwgemeente van Nederland te

worden. Uiteraard worden ook de leefomgeving en het handelen van de eigen organisatie betrokken.

We hebben een uitstekende uitgangspositie om de benodigde stappen te zetten. Er zijn vele duurzaamheidsinitiatieven binnen de gemeente Westland gaande en er zijn veel partijen die werken aan een duurzamer Westland. Dit programma moet ervoor zorgen dat gemeente Westland nog meer stappen gaat nemen met concrete projecten, ondersteuning van de goede initiatieven van anderen en met een actief communicerende en enthousiasmerende rol. Dit alles moet ertoe leiden dat Westland in 2020 de duurzaamste glastuinbouwgemeente van Nederland is, waar ondernemers goed verdienen, mensen prettig wonen, een goed arbeidsklimaat heerst en de leefomgeving schoon en veilig is. Daadwerkelijk een Waardevol Westland, voor iedereen!

VISIE EN STRATEGIE

We hebben de ambitie om als gemeente Westland in 2020 de duurzaamste glastuinbouwgemeente van Nederland te zijn. We leveren duurzame energie aan onze omgeving, zetten onze innovatie en talent in in duurzame kenniscentra, gaan adequaat om met klimaatverandering en zijn een aantrekkelijke en gezonde gemeente om in te wonen en werken. In de maatschappij aanwezige creativiteit en innovatiekracht van burgers en bedrijven worden hierbij benut en de gemeente speelt een actieve rol om partijen bij elkaar te brengen, te enthousiasmeren en te faciliteren.

In 2020 staat Westland regionaal, nationaal en internationaal bekend als duurzame en innovatieve greenportgemeente. Het is er goed wonen voor iedereen. We willen ervoor zorgen dat er, ondanks de bedrijvigheid, aangename groene plekken zijn en dat we voor de natuur ecologische verbindingen realiseren. De ruimte boven en onder de grond wordt intensief gebruikt. De kwaliteit van de lucht, de bodem en het water is goed.

Mensen zijn de duurzame kracht achter Westland, ook in 2020. De gemeente kent weinig afval meer. Wat vroeger afval heette, is nu een grondstof die teruggaat in de productieketen. Het percentage Westlanders dat een elektrische auto op groene stroom gebruikt is fors toegenomen, maar lopen en fietsen zijn ook populair.

Westland loopt voorop in ontwikkeling en gebruik van duurzame energiebronnen. Nieuwe kassen, woningen, kantoren, bedrijfs- en openbare gebouwen zijn energiezuinig en produceren zelf energie, onder meer via aardwarmte, warmtekuudeopslag, zon en wind. De energienetwerken worden gecombineerd en door smart grids is uitwisseling tussen lokale en centrale energieopwekking mogelijk. Westland is een inspiratiebron voor een breed scala aan duurzame bedrijven, een thuisbasis

voor duurzame bedrijvigheid en de plek om innovatieve producten te lanceren.

Anno 2020 gaat Westland adequaat om met het veranderende klimaat. We hebben maatregelen getroffen om droogteperiodes, langdurige harde buien en hoge waterstanden zoveel als mogelijk op te kunnen vangen.

Strategie: Samen in actie!

Duurzaamheid is een breed onderwerp, waar veel onder te vatten is. Niemand kan in zijn eentje zorgen voor een duurzame samenleving, maar iedereen kan wel zelf initiatief nemen. Door ons met anderen te verbinden kunnen we nieuwe kennis en oplossingen ontwikkelen en kunnen we veranderingen bewerkstelligen. Als iedereen iets doet en daar ook anderen weer mee beïnvloedt, zijn we samen een machtig systeem dat wel degelijk een duurzame toekomst tot stand kan brengen. Aan de slag dus!

Regierol

Heel veel van de benodigde kennis om oplossingen te vinden is al bij mensen aanwezig. Als ze samenwerken kunnen nieuwe combinaties van kennis en ervaring ontstaan. Daarom is samenwerking onmisbaar. De gemeente Westland wil hierbij de regie voeren. Dat wil zeggen dat de gemeente gaat zorgen voor platforms waar initiatiefnemers en geïnteresseerden elkaar ontmoeten en kennis en ervaringen kunnen uitwisselen. Met bedrijven of groepen die commitment uitspreken op duurzaamheidsdoelen worden samenwerkingsovereenkomsten gesloten waarin beloften worden gedaan over ieders inzet. Naast het bij elkaar brengen van partijen en het bieden van een motiverend perspectief, wil de gemeente ontwikkelingen stimuleren door het onderzoeken van financiële en technische mogelijkheden en het waar nodig inzetten van een lobbyfunctie. Tenslotte gaat de gemeente actief communiceren over de resultaten van deze duurzaamheidsagenda, om zo de omgeving te enthousiasmeren en te motiveren. Dit geldt zowel voor de

grote als kleine successen, want door ook actief de kleine successen te communiceren (bijvoorbeeld dagelijks via facebook en twitter) blijft het onderwerp levend en het netwerk betrokken.

Focus

Drie duurzame pijlers vormen de basis voor het realiseren van onze ambities:

Sterke Greenport (profit), Aantrekkelijk

Westland (planet) en Sociale Kracht (people).

Binnen deze pijlers kiest de gemeente focus door twaalf speerpunten te benoemen waar de komende jaren inzet op gepleegd wordt. Deze speerpunten zijn met name gekozen omdat ze bijdragen aan de ambitie om de duurzaamste glastuinbouwgemeente van Nederland te worden. Uiteraard zijn ook de leefomgeving en het handelen van de eigen organisatie betrokken. Verwacht wordt dat de gekozen speerpunten het grootste duurzaamheidsresultaat opleveren en de grootste bijdrage leveren aan de ambitie om de duurzaamste glastuinbouwgemeente te worden.

Leeswijzer en vervolg

De belangrijkste ambities en maatregelen binnen bovengenoemde pijlers worden hierna kort beschreven. Uitgebreidere informatie is terug te vinden in de bijlage met uitvoeringsprojecten. Dit zijn met name projecten die momenteel uitgevoerd worden of op korte termijn gestart worden. Deze bijlage zal om het jaar up to date gemaakt worden, zodat ook nieuwe ontwikkelingen opgenomen kunnen worden. Verder geeft de agenda vorm aan het streven naar een duurzaam Westland en verbindt het stakeholders waardoor er synergie en versterking plaats vindt. Het creëert draagvlak en enthousiasme binnen en buiten de gemeentelijke organisatie. De samenhang en samenwerking leidt, zeker op de langere termijn, tot betere resultaten en een waardevoller Westland.

Geld

De financiële uitwerking van de verschillende speerpunten vindt grotendeels plaats binnen de individuele projecten, zoals het waterplan (€ 4 miljoen voor deze collegeperiode), de Westland Agenda (€ 2,5 miljoen voor aardwarmte en bio base), het klimaatplan (€ 265.000 tussen 2008 en 2013), aanpassingen in het kader van frisse scholen (€ 2,4 miljoen tussen 2012 en 2014) etc.

Uit een eerste subsidieverkenning blijkt dat er voor de projecten uit de duurzaamheidsagenda meerdere subsidieprogramma's en -regelingen bestaan. We gaan dan ook een subsidieplan uitwerken om te bekijken hoe we de verschillende projecten zodanig kunnen koppelen dat subsidies vanuit de regio, het Rijk of Europa ingezet kunnen worden. Zo is er vanuit EFRO-subsidie tussen 2014 en 2020 anderhalf miljard euro beschikbaar voor duurzaamheidsprojecten in Nederland.

Nieuwe onderdelen, die niet via het bestaande budget of subsidies gedekt worden, kunnen betaald worden uit het duurzaamheidsbudget van € 50.000,- per jaar t/m 2015. Dit wordt met name ingezet voor communicatieve doeleinden en invoering van de PPP-scan binnen de gemeentelijke organisatie.

Monitoring

In aparte blokjes onder de speerpunten worden de indicatoren benoemd waarop om het jaar gemonitord gaat worden. De haalbaarheid van de genoemde ambities is, naast de inzet vanuit de gemeente Westland, mede afhankelijk van de inzet van het bedrijfsleven, economische en politieke ontwikkelingen.

PIJLER STERKE GREENPORT

Resultaat: De economische kracht van Westland neemt toe door het lokaal opwekken van duurzame energie, hergebruik van water, een omgeving die goed is aangepast aan het lokale klimaat en extreme weersomstandigheden die daarin voorkomen, aansluiting van onderwijs op de lokale arbeidsmarkt, duurzame mobiliteit, duurzame bedrijventerreinen en effectief gebruik van grondstoffen.

Een goede deal

Het opzetten van een duurzaam economisch systeem is als het bekende bordspel de Kolonisten van Catan. In dit spel worden grondstoffen verdeeld om wegen, steden en dorpen te bouwen, en groeit men mét elkaar in een bescheiden tempo en binnen ecologische grenzen. Naast het opzetten van een duurzame sterke economie in Westland kunnen we ook, op een duurzame manier, bijdragen aan de toenemende vraag naar tuinbouwproducten in de nabijheid van miljoenensteden over de wereld. Daardoor komen belangrijke markten en productiecentra op grotere afstand van Nederland te liggen. Kennis, innovatie en duurzaamheid zijn in dat licht te beschouwen als nieuwe exportproducten van de ondernemers in het Westlandse glastuinbouwcluster. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om het exporteren van onze kennis over voedselveiligheid en efficiënt water- en energiegebruik.

Het beleid om de resultaten van de pijler Sterke Greenport te behalen, is gebaseerd op zes speerpunten:

1. Energietransitie

Met energietransitie wordt bedoeld de overgang van een economie die gevoed wordt met fossiele brandstoffen (olie, aardgas) naar een energievoorziening op basis van hernieuwbare bronnen (wind, zon, aardwarmte, restwarmte, getijden). De Westlandse economie is in grote mate afhankelijk van energie. Een tekort aan energie leidt tot hoge prijzen. De inschatting is dat de wereldwijde energiebehoefte tussen nu en 2030 met 45% zal stijgen. De productie zal naar verwachting veel minder snel stijgen.

Er zijn enkele redenen om over te schakelen op alternatieven.

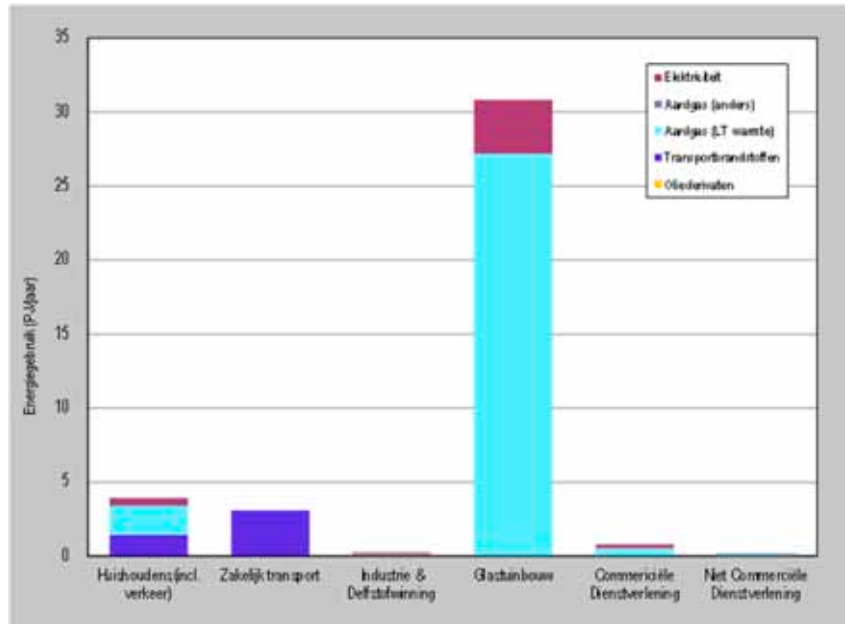
Ten eerste zorgen fossiele brandstoffen voor opwarming van de aarde door de CO₂ die uitgestoten wordt bij verbranding. Onlangs hebben meetstations op de Noordpool CO₂-waarden in de lucht gemeten van meer dan 400 ppm (parts per million). Dit niveau is in miljoenen jaren niet voorgekomen op aarde. Wetenschappers denken dat 350 ppm de bovengrens zou moeten zijn om een stabiel klimaat te behouden en opwarming van de aarde tegen te gaan. Steeds meer weers-extremen wijzen op een klimaat dat instabiel wordt. Dat zorgt voor veel menselijk leed, maar ook voor economische schade. Zo zien verzekeraars een sterke toename van het wereldwijde schadebedrag door extreme weersomstandigheden en mislukken van oogsten. Daarnaast zorgen weersextremen voor sterk fluctuerende grondstofprijzen¹. Ten tweede raken fossiele brandstoffen langzaam uitgeput, wat onder andere leidt tot prijsstijgingen. Tenslotte worden fossiele brandstoffen geïmporteerd uit veelal politiek instabiele landen.

Omdat duurzame bronnen nooit opraken, schoon zijn en lokaal kunnen worden opgewekt, bieden zij een goede oplossing voor bovengenoemde problemen.

¹ MVO Nederland, juli 2012, *Aanpassen aan klimaatverandering*

Energiegebruik en potentie duurzame energie

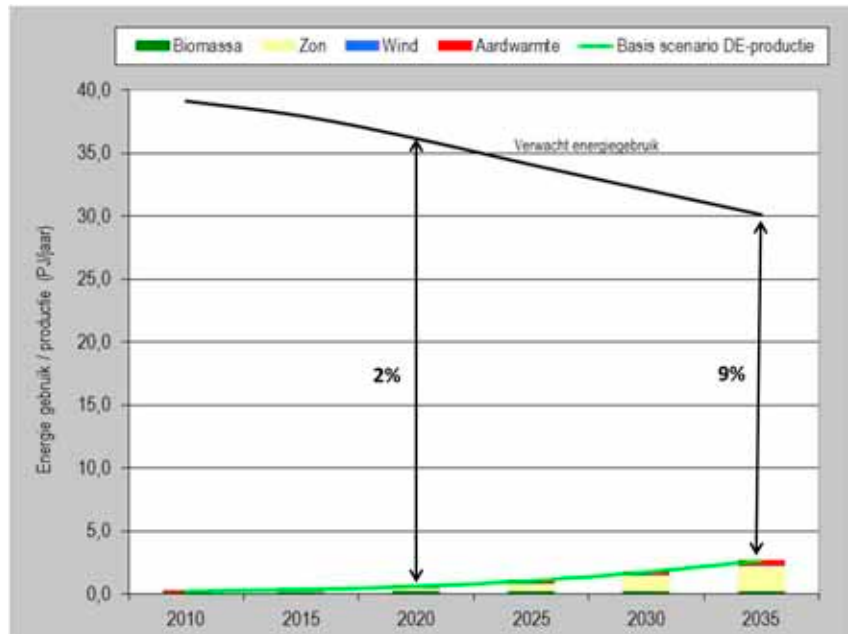
Het huidige energiegebruik in Westland ligt momenteel op 39 petajoule (PJ) per jaar. Glastuinbouw heeft met een gebruik van 30 PJ/jaar het grootste aandeel, gevolgd door huishoudens (3,9 PJ/jr) en zakelijk transport (3,1 PJ/jr), zie figuur 1. Het praktisch potentieel aan winbare duurzame energie uit geothermie (38 PJ/jr), warmte-koude opslag (WKO, 30 PJ/jr), biomassa (0,5 PJ/jr), zon (0,95 PJ/jr in 2010 naar 2,74 PJ/jr in 2035) en wind (0,1 PJ/jr) overtreft het gebruik ruimschoots².

Figuur 1: Overzicht totaal energiegebruik binnen gemeente Westland per categorie²

Scenario's

Als Westland een passieve rol neemt en de marktontwikkelingen volgt, is de verwachting dat het aantal zonnepanelen zal toenemen (door efficiëntere en goedkopere technologie en stijgende elektriciteitskosten), evenals de toepassing van WKO, warmtepompen en zonneboilers om in de warmtevraag van nieuwbouwwoningen en bedrijven te voorzien. De energie uit biomassa zal groeien doordat GFT vanaf 2015 wordt vergist in plaats van gecomposteerd. De duurzame energie-productie in 2020 zal dan ongeveer 0,6 PJ zijn, met zo'n 2% ruim onder de doelstellingen van 20% uit het Klimaatakkoord en 16% van het huidige kabinet, zie figuur 2. Ook is het twijfelachtig of de doelstelling van 30% CO₂-besparing in 2020 ten opzichte van 1990 dan behaald zal worden.

Figuur 2: Duurzame energieproductie bij passieve rol, aardwarmte staat voor geothermie en WKO²

² HVC, augustus 2012, *Energievisie Gemeente Westland, Inventarisatie van het potentieel voor energiebesparing en duurzame energie*

Als partijen in Westland echter een actieve rol kiezen en de huidige vijf geothermie initiatieven realiseren (goed voor 1,6 PJ/jaar), in toenemende mate WKO toepassen bij nieuwbouw (1,35 PJ/jaar), inzetten op verbetering van de bestaande bouw, een warmtenet, een biobase park (0,2 PJ/jaar) en de ambitie uit het programma 'Kas als Energiebron' halen, kan Westland in 2020 in lijn zijn met de Europese afspraken van 14% duurzame energie en in 2022 20% duurzaam opwekken. Door blijvende inzet op verduurzaming in met name de glastuinbouw laat dit scenario op de langere termijn een stijging tot boven de gestelde landelijke doelen zien, zie figuur 3. De verwachting is dat de doelstelling van 30% CO₂-besparing in 2020 ten opzichte van 1990 met dit scenario behaald zal worden.

Energie uit WKK's

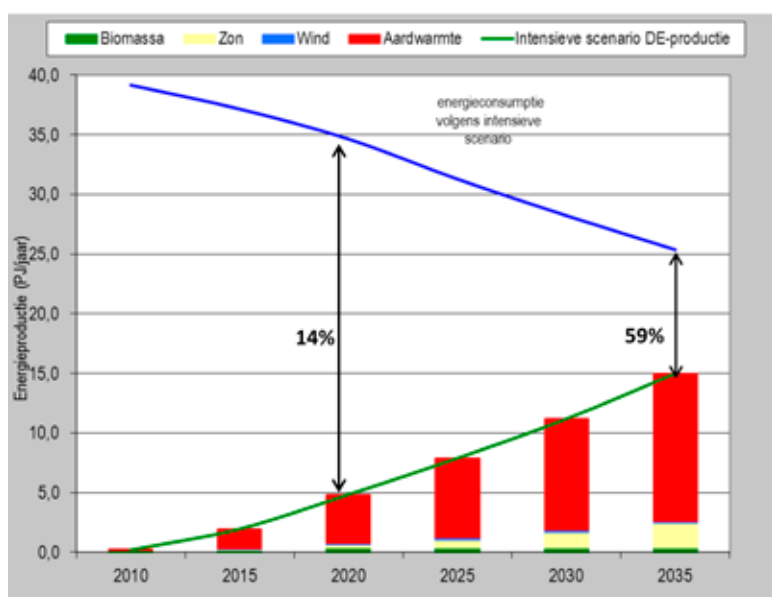
Warmte en elektriciteit worden meestal gescheiden opgewekt. Het is echter ook mogelijk de warmte en elektriciteit gelijktijdig op te wekken: we spreken dan van warmtekrachtkoppeling (WKK). Door warmtekrachtkoppeling wordt er meer bruikbare energie uit fossiele brandstof gehaald dan in een traditionele elektriciteitscentrale. Omdat in Westland veel WKK's zijn opgesteld met een hoog

rendement waarbij warmte en CO₂ gebruikt worden en een teveel aan elektriciteit wordt terug geleverd aan het net, is in Westland al veel CO₂ bespaard ten opzichte van 1990. Deze efficiënte inzet van energie wordt echter niet meegeteld bij de duurzame energie productie.

Duurzame energie

Als we in Nederland de doelstelling voor 16% duurzame energie in 2020 willen halen, hebben we alle initiatieven, groot en klein, hard nodig. Ook kleinschalige decentrale duurzame oplossingen zijn belangrijk. Belangrijke knelpunten hierbij zijn verouderde regelgeving die verduurzaming hindert, gebrekkige infrastructuur en een sterke lobby van de conventionele energiebedrijven in Nederland. Als dit soort knelpunten wordt weggenomen ontstaat een eerlijker speelveld voor alle duurzame energiesystemen.

De rol van de gemeente Westland hierbij is het bij elkaar brengen van partijen, het stimuleren van ontwikkelingen door financiële impulsen, het doen van onderzoek naar financiële en technische mogelijkheden en het waar nodig inzetten van een lobbyfunctie. De gemeente onderzoekt, gezamenlijk met ontwikkelende partijen, bij gebiedsontwikkelingen steeds welke grootschalige en/of collectieve opties als wind, solar, biomassa, waterkracht, warmte/koude opslag en geothermie ingepast kunnen worden. Hierbij wordt naar een ideaal evenwicht gezocht tussen de verschillende duurzame energievormen. Omdat aardwarmte in eerste instantie vooral gebruikt zal worden voor verwarming, biedt voor het opwekken van duurzame elektriciteit de sterke opkomst van zonne-energie grote kansen. De gemeente Westland gaat hierbij collectieve projecten, zoals in de Wateringse Venenwijk, faciliteren en de haalbaarheid van het plaatsen van zonnepanelen op schooldaken, in combinatie met educatie voor de scholieren, onderzoeken. Om minder afhankelijk te worden van de goede wil van individuele projectleiders of ontwikkelaars, voert Westland een Duurzame-Energie-Tenzij Principe in, wat inhoudt dat uitgangspunt bij

Figuur 3: Duurzame energieproductie bij actieve rol Westland, aardwarmte staat voor geothermie en WKO2

nieuwe gebiedsontwikkelingen is dat geen gas meer wordt gebruikt voor verwarming en de elektriciteitsvoorziening duurzaam is. Om het objectieverbaar en meetbaar te maken, wordt bij iedere ontwikkeling de duurzame variant met de traditionele variant vergeleken. De gemeente werkt de precieze randvoorwaarden uit in een collegenota.

Warmte uit de bodem

Ook streeft de gemeente Westland er naar om het aanwezige aardwarmtepotentieel optimaal te benutten en stimuleert initiatieven die hier aan bijdragen. Momenteel ondersteunt de gemeente vijf geothermie-initiatieven, maar uiteindelijk is het doel om met 25 goed gesitueerde geothermieboringen het overgrote deel van de warmtebehoefte in Westland in te vullen. Voor de aardwarmteboringen in Westland is het aanscherpen van de voorwaarden voor aardwarmteboringen in het kader van SDE-subsidies een grote rem voor boringen naar de diepe ondergrond.

Omdat de ruimte onder de grond steeds intensiever gebruikt zal worden, stelt de gemeente een kader op voor warmte-koude opslag. Belangrijkste doel hierbij is voorkomen van negatieve onderlinge beïnvloeding van bodemenergiesystemen (interferentie), zodat de potentie van de bodem om energie te leveren optimaal kan worden benut. Tenslotte denkt Westland actief mee met de partijen die een Zuid-Hollandse warmte-ring willen aanleggen tussen Leiden-Capelle aan de IJssel-Zuidplas-Rotterdam-Rozenburg-Maasvlakte-Westland-Den Haag-Leiden met mogelijke aftakkingen naar Oostland.

CO₂ in de kas

Tuinders doseren CO₂ in de kassen om daarmee de groei van hun gewassen te stimuleren. Hiervoor gebruiken zij vooral gezuiverde verbrandingsgassen uit hun verwarmingsketels. Omdat de CO₂ vooral nodig is op het moment dat licht en warmte beschikbaar zijn, stoken de tuinders ook veel in de zomermaanden. De warmte die vrijkomt kan dan niet worden gebruikt. In 2005 startte OCAP met de levering

van CO₂ aan de tuinbouw, zodat tuinders niet langer aardgas hoefden te verstoken om zelf CO₂ te produceren. De CO₂ was afkomstig van Shell in Pernis. Via een pijpleiding en een distributienet wordt de CO₂, die anders via de schoorsteen de lucht in gaat, naar de kassen geleid. De tuinders hebben daarmee goedkope en zuivere CO₂. Omdat voor de CO₂-behoefte geen verbrandingsgassen meer nodig zijn, ontstaat de mogelijkheid voor tuinders om over te stappen van fossiele naar duurzame energie, zoals geothermie en restwarmte. Dit levert economisch en milieutechnisch voordelen op. Continue beschikbaarheid van CO₂ is voor de tuinders essentieel. Door leveringsproblemen heeft die betrouwbaarheid de afgelopen jaren onder druk gestaan. Het blijft daarom belangrijk om strategische allianties te zoeken met bedrijven in het havengebied en buurgemeenten.

De glastuinbouwsector ambieert dat vanaf 2020 de teelt in nieuwe kassen klimaatneutraal en economisch rendabel is. Productschap Tuinbouw, ministerie van EL&I en LTO Glaskracht werken samen in het programma Kas als Energiebron om deze ambitie waar te maken, via transitiepaden op het gebied van energiebesparing, duurzame(re) energie en CO₂.

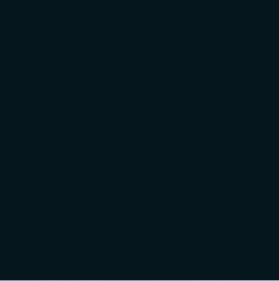
2. KLIMAATADAPTATIE

Klimaatadaptatie gaat om het verminderen van de kwetsbaarheid voor klimaatverandering. In Westland gaat het daarbij met name om het versterken van de kust, om voldoende ruimte voor overtollig water in natte periodes en om aanbod van voldoende zoet water in droge tijden.

Kust en kades

Rijkswaterstaat en de Provincie Zuid-Holland hebben de Westlandse kust de afgelopen jaren versterkt, door deze te verbreden en te verhogen. Als pilotproject is de Zandmotor aangelegd. Deze grote hoeveelheid zand in de vorm van een haak, die vastzit aan de kust bij Ter Heijde, zorgt ervoor dat door wind, golven en zeestroming het zand zich op natuurlijke wijze langs de kust verspreidt. Met deze

ingrepen is de duinenrij bij Westland normaal gesproken sterk genoeg om tot 2100 bescherming te kunnen bieden aan het achterliggende land. Dit levert een bijdrage aan de kustveiligheid op langere termijn én er ontstaat meer ruimte voor natuur en recreatie. Ook werkt het Hoogheemraadschap van Delfland aan het verbreden, versterken en verhogen van een aantal kades. Deze boezem- en polderwaterkeringen moeten in de toekomst voldoende veiligheid bieden tegen overstromingen. Bij de bovengenoemde projecten is de gemeente Westland steeds als partner betrokken en denkt mee over de mogelijkheden, kansen en eventuele risico's.

Waterbeheer

In Westland is goed waterbeheer erg belangrijk. Heftige regenval zorgde in de afgelopen jaren regelmatig voor wateroverlast. Deze wateroverlast heeft geleid tot schade aan woningen, glastuinbouwbedrijven en kaden. Volgens klimaatexperts zullen dergelijke extreme weersomstandigheden in de toekomst vaker voorkomen. Wij willen er samen met het Hoogheemraadschap van Delfland en andere partners voor zorgen dat Westland beschikt over een watersysteem dat past bij de ruimtelijke ontwikkelingen en voldoende veerkracht heeft om de gevolgen van de klimaatverandering op te vangen. De gemeente Westland en haar partners nemen samen in gebiedsprocessen maatregelen om schade als gevolg van wateroverlast te beperken. Dat varieert van maatregelen om water sneller af te voeren en te bufferen in het vergrote rioolstelsel, tijdelijk overtollig water te bergen in sloten en kelders onder kassen tot water langer vast te houden op kasdaken, particuliere daken en bedrijfsgebouwen. Het project Waalblok, waarbij tuinders, waterschap en gemeente samenwerken aan het zogenaamde 4B-concept, is hier een goed voorbeeld van. Dit concept combineert meervoudig ruimtegebruik voor waterberging met het sluiten van de waterketen en een duurzaam hergebruik van bedrijfswater.

In droge tijden wordt het oppervlaktewater in Westland aangevuld met zoet water uit het

Brielse Meer, waardoor de natuur en tuinders in Westland worden voorzien in hun behoefte. Er wordt in de Zuidwestelijke Delta nagedacht over de verzilting van het Volkerak-Zoommeer, wat gevolgen heeft voor de waterkwaliteit in het Brielse Meer. Voor Westland is het van belang dat er bij eventuele aanpassingen in de Delta voldoende zoet gietwater beschikbaar blijft. Een hoger natriumgehalte in oppervlaktewater en bodemwater is op dit moment onwenselijk voor met name de glastuinbouwsector, waar goed gietwater een basisvoorwaarde is. De gemeente Westland volgt deze ontwikkelingen en probeert deze, indien nodig, te beïnvloeden.

De hierboven beschreven trends, vernatting en verdroging, in evenwicht brengen is de belangrijkste opgave voor de toekomst van de glastuinbouwsector. Waar op het ene moment een vraag is, is op het andere moment een overschot. Met de geschetste externe onzekerheden zet Westland in op een onafhankelijke en robuuste watervoorziening voor de glastuinbouwsector. Dit gebeurt onder andere door in natte tijden water op te vangen, zodat dat in droge tijden gebruikt kan worden.

Waterkwaliteit

Levend water is water dat betrouwbaar is voor mens en natuur. Voor de fysisch-chemische en ecologische waterkwaliteit gelden wettelijke verplichtingen die voortkomen uit de Europese Kaderrichtlijn Water. Om de chemische kwaliteit te verbeteren werken gemeente, waterschap en de glastuinbouwsector onder andere aan het terugdringen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en het aansluiten van glastuinbouwbedrijven op de riolering. Voor verbetering van de ecologische kwaliteit worden de komende jaren natuurvriendelijke oevers en vispaaiplaatsen, voor de voortplanting van vissen, aangelegd. Dit verhoogt tevens de natuurlijke en recreatieve waarde van ons watersysteem.

Onzekerheden

Naast de meest prangende onderwerpen vernatting, verdroging en verzilting is het mogelijk dat opwarming, CO₂-toename en

windtoename kansen en bedreigingen voor Westland op gaan leveren. De productie kan mogelijk toenemen door de warmte en een toename van CO₂ in de lucht. Een toename van de wind in combinatie met meer neerslag kan daarnaast leiden tot schade en andere problemen. Deze ontwikkelingen zijn op dit moment nog dermate onzeker dat dit nader onderzoek vergt. De gemeente Westland is actief betrokken bij de klimaat- en watertafels van Stadsgewest Haaglanden, van waaruit momenteel een regionale klimaatadaptatie-strategie opgesteld wordt.

3. AANSLUITING ONDERWIJS – ARBEIDSMARKT

Het werk in de tuinbouwsector is nog niet in balans met de bevolking in onze regio. Voor de bulkproductie hebben we nog veel laag geschoolde, gemotiveerde mensen nodig, die momenteel grotendeels uit andere landen naar ons toe komen. Er is echter ook een grote behoefte aan MBO-ers en hoog opgeleiden in de agrosector. Westland werkt hard aan het versterken van het imago onder hoger opgeleiden als innovatief, duurzaam dynamisch glastuinbouwcentrum van de wereld. We hopen hiermee meer en goed gemotiveerde mensen aan te trekken, op alle opleidingsniveaus, die in het glastuinbouwcluster aan de slag gaan.

Door de samenwerking met SOB wordt de samenwerking tussen bedrijfsleven en onderwijs versterkt, worden nieuwe leerlijnen ontwikkeld en wordt werken in Westland gepromoot.

Greenport Horti Campus

Gemeente Westland participeert dan ook in het initiatief Greenport Horti Campus, een internationaal kennis- en onderwijsplatform in de Greenport Westland-Oostland-Barendrecht. Doel is het versterken van de internationale kracht van dit Greenport-cluster door het structureel bundelen van praktijk, kennis en kunde. De mogelijkheid om een fysieke vestiging van de Greenport Horti Campus in Westland te realiseren wordt momenteel onderzocht. Doel is een onderwijs- en cursusaanbod waarmee jongeren goed opgeleid worden voor werk in

het glastuinbouwcluster en werkenden zich blijven ontwikkelen tijdens hun werkzame leven.

Westlandse Natuur- en MilieuEducatie

Om jongeren al van jongs af aan bekend te maken met wat er zich in de glastuinbouw afspeelt en wat de mogelijkheden zijn om in die sector uitdagend werk te vinden, wordt het programma voor Westlandse Natuur- en MilieuEducatie voortgezet. Binnen dit programma werken de gemeente Westland, scholen, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties samen om kinderen de kans te geven op jonge leeftijd kennis op te doen over natuur, milieu, leefomgeving, glastuinbouw gezonde voeding en het belang van een goed binnenklimaat (frisse scholen). De tientallen betrokken organisaties zorgen voor een breed aanbod van lessen, leskisten, excursies en educatieve projecten, waaraan peuters, middelbare en basisscholieren kunnen deelnemen.

4. DUURZAME MOBILITEIT

De afgelopen jaren is er flink gewerkt aan de verbetering van de infrastructuur in Westland. Toch zijn deze verbeteringen nog niet voldoende en is er nog een grote druk op het wegennet.

Ontsluiting en veiligheid

De gemeente werkt dan ook aan een betere ontsluiting van Westland en van de afzonderlijke kernen. Daarbij richten we ons op een beter openbaar vervoer, een aantrekkelijk fietspadennetwerk tussen de verschillende kernen, verbreding en uitbreiding van wegen, zoals het 3-in-1 project en de doelgroepenstrook. Voor een beter openbaar vervoer lobbyen we bij Haaglanden en projecten gericht op provinciale wegen pakken we samen op met de provincie Zuid-Holland. Een beter openbaar vervoer netwerk is van groot belang om meer kennis en mensen naar Westland te trekken. Gemeente Westland gaat hierbij samen met het Westlandse bedrijfsleven op zoek naar betere en innovatieve manieren van 'openbaar' vervoer.

Omdat verkeersveiligheid prioriteit krijgt,

richten we de wegen volgens de richtlijnen van 'Duurzaam Veilig' in. De fietser als kwetsbare verkeersdeelnemer krijgt veel aandacht, met name de vele fietsende scholieren. De gemeente biedt dan ook verkeerseducatie aan op de Westlandse scholen.

Schoner vervoer

Om de mobiliteit verder te verduurzamen pakken we in regionaal verband mobiliteitsmanagement op om daarmee werknemers te stimuleren bewuster, anders en slimmer te reizen. Een mobiliteitsmakelaar licht met de grotere Westlandse bedrijven hun mobiliteit door om een reductie in autokilometers bewerkstelligen. Ervaringen bij andere bedrijven in de regio hebben geleid tot reductie van zelfs 50%. Ook hebben drie sierteelttransporteurs en FloraHolland twaalf (bio)Methaan-Diesel (LNG) trucks aangeschaft, met een optie op nog eens acht trucks. Het uiteindelijke doel is om het gas te verkrijgen uit afval van de sierteelt. Daarmee wordt de hele keten betrokken in het project. LNG is de schoonste en, naar energie-inhoud gemeten, economisch meest interessante brandstof, met een veel lagere CO₂-uitstoot dan fossiele brandstoffen. Verder pakt de agrologistieke transportsector het gebruik van lzv's (Langere en Zwaardere Vrachtautocombinatie die meer vracht kan en mag vervoeren dan een gewone vrachtautocombinatie) op en andere initiatieven om het brandstofverbruik te verminderen, zoals het bijhouden van bandenspanning. De gemeente Westland faciliteert de opkomst van schone voertuigen door het aanleggen van oplaadpunten en vulstations.

5. DUURZAME BEDRIJVEN EN BEDRIJVENTERREINEN

Op de Westlandse bedrijventerreinen liggen momenteel zonnepanelen voor vele honderden kilowatts, zijn meerdere warmte-koude opslagsystemen aangelegd en zijn initiatieven op het gebied van geothermie opgestart. Ook hebben verschillende bedrijven elektrische auto's en brommers, LED-lampen en zonneboilers. Het agrologistieke cluster heeft een ambitie neergelegd van 40% duurzame

energie, 40% aanvoer per schip van buiten Nederland en 40% elektrisch rijden in 2020. Met het oog op het faciliteren van innovatie werken we continu aan het smeden van nieuwe coalities op bedrijventerreinen. De gemeente kan de randvoorwaarden scheppen voor het sluiten van nieuwe coalities en waar mogelijk deze ook actief bevorderen, zoals momenteel gebeurt op Honderdland en Wateringse Veld. Dat betekent dat Westland in gesprek gaat met partijen die nodig zijn voor innovatie op bedrijventerreinen en hen bij elkaar brengt. De gemeente kan daarnaast middels duurzame stedenbouw zorgen voor de juiste randvoorwaarden voor een duurzame inrichting van bedrijventerreinen. Ook informeert de gemeente Westland ondernemers over de mogelijkheden voor verduurzaming. Een voorbeeld daarvan is een symposium over duurzaamheid op bedrijventerreinen, dat in 2013 wordt gehouden. Uiteindelijk moet voor ieder bedrijventerrein een duurzaamheidsdoelstelling geformuleerd zijn, met bijbehorend actieplan.

6. GRONDSTOFFENTRANSITIE

Grondstoffen worden schaarser, kostbaarder en daardoor strategisch belangrijk. Een grondstoffentransitie is, analoog aan de keuze voor een energietransitie, noodzakelijk. Door kringlopen van reststromen te sluiten wordt bijgedragen aan het streven van de gemeente Westland om de meest duurzame glastuinbouwgemeente van Nederland te zijn. Preventie, hergebruik en recycling zijn manieren om grondstoffen efficiënter en duurzamer te benutten, terwijl verbranding en vergisting bijdragen om een deel van de energie terug te winnen.

Bio base park

Momenteel is vanuit de Westland Agenda een projectgroep bezig met onderzoek naar de mogelijkheden van een Biobase park. Tuinbouwproducten die niet geschikt zijn voor afzet als vers product en normaal gesproken worden gecomposteerd, worden dan nuttig gebruikt door uit deze producten sappen te winnen. De vezels worden omgezet tot

verpakkingsmateriaal. Tenslotte vindt vergisting plaats van glastuinbouwreststromen. Dit zorgt voor een kostenreductie voor de afvoer van restmaterialen. Door de kringloop van reststromen te sluiten worden duurzaamheidsdoelstellingen zoals CO₂-reductie, energietransitie en minimale belasting van transport en infrastructuur gerealiseerd. In Westland kan vanaf 2020 naar verwachting 0,5 PJ/jr nuttige energie worden gewonnen uit eigen biomassastromen, met name uit de groen vergistbare stromen uit de glastuinbouw en houtachtige stromen.

Huishoudelijk afval

Huishoudelijk afval bevat veel waardevolle grondstoffen, zoals kunststof. Aangezien natuurlijke grondstoffen steeds schaarser worden door een toenemende wereldwijde bevolkingsgroei en welvaart, is het onverantwoord de waardevolle stoffen in het afval te verbranden. Verbranden is bovendien duur en zeer belastend voor het milieu. De gemeentelijke afvalinzameling is dan ook steeds meer gericht op het verzamelen van stromen met waarde. Momenteel worden papier, gft- en restafval huis-aan-huis gescheiden ingezameld. In de centra en wijken staan ondergrondse containers voor kunststof verpakkingen, glas, textiel en papier. Het afvalscheidingspercentage bedraagt op dit moment 54%. Uit sorteeranalyses blijkt dat er in het restafval nog (te) veel kunststof zit. Momenteel is daarom in het buitengebied gestart met een pilot voor huis-aan-huis kunststofinzameling. Ook wil de gemeente een proef doen met het huis-aan-huis verzamelen van kleine elektrische apparaten. Doelstelling is om uiteindelijk een afvalscheidingspercentage van 65% te behalen.

Monitoring

Om het jaar worden de resultaten in deze pijler bekeken. De haalbaarheid van de genoemde ambities is, naast de inzet vanuit de gemeente Westland, mede-afhankelijk van de inzet van het bedrijfsleven, economische en politieke ontwikkelingen.

Voor de zes speerpunten wordt gerapporteerd over de volgende resultaten:

- 14% gebruik hernieuwbare energie in 2020
- 30% reductie van CO₂-uitstoot in 2020 t.o.v. 1990 volgens publicatie van CBS, ECN, PBL en AgentschapNL (sept. 2012)
- Waterkeringen bieden in 2015 voldoende veiligheid tegen overstromingen
- Minimaal twee vulstations voor groengas in 2020
- Een afvalscheidingspercentage van 65% in 2015

PIJLER AANTREKKELIJK WESTLAND

Resultaat: Door natuurontwikkeling, verduurzaming van de woningvoorraad en een duurzame bedrijfsvoering door de gemeente neemt de kwaliteit van de leefomgeving toe.

De vitale gemeente

In een prettig huis en een veilige omgeving kun je je thuis voelen, je rustig terugtrekken en ont-plooiën. De directe omgeving inspireert je en omgekeerd respecteer je die. Uitgangspunt is dat normen voor geluid, bodem, waterkwaliteit en lucht niet worden overschreden. Door het aanbrengen van geluidsarm asfalt op plekken waar de geluidsbelasting te hoog is, zorgt Westland er niet alleen voor dat het geluidsniveau in de woningen binnen de normen blijft, maar ook dat de omgeving profiteert van minder geluidsoverlast.

Het beleid om de resultaten van de pijler Aantrekkelijk Westland te behalen, is gebaseerd op drie speerpunten:

1. NATUURONTWIKKELING EN -BELEVING

Natuur is een belangrijke voorwaarde voor een gezonde woon-, werk- en leefomgeving. Westland werkt daarom via verschillende projecten aan een duurzame leefomgeving. Behoud en ontwikkeling van ruimte voor groen, natuur en recreatie krijgen hierin nadrukkelijk aandacht. De grote ecologische verbindingen tussen de kust en het achterland en de dwarsverbindingen daartussen worden gerealiseerd via de Poelzone, Zwethzone, Westlandse Zoom, de Gantel en de Blakervaart. Deze ecologische verbindingen zijn goed voor de biodiversiteit, bieden recreatieve mogelijkheden en zorgen voor meer flexibiliteit om met klimaatveranderingen mee te bewegen. Omdat het aantal vierkante meter openbaar gebruiksgroen per huishouden in Westland ruim onder het landelijk gemiddelde ligt, wordt ook gewerkt aan groene fijnmazige verbindingen en voldoende wijkgroen. Hiervoor haakt de gemeente vooral aan bij

nieuwe ontwikkelingen en herontwikkelingen in bestaande wijken. Ook motiveren we particulieren tuinbezitters hun tuinen natuurlijker in te richten.

Natuur is in Westland onlosmakelijk verbonden met recreatie. Wanneer nieuw groen in Westland ontwikkeld wordt, wordt daarom steeds gezorgd dat dit ook 'beleefd' kan worden. Voorbeelden hiervan zijn fiets- en wandelpaden, avontuurlijke paadjes, vlonders, natuurkijkplekken en mogelijkheden voor recreatie in en om het water.

2. VERDUURZAMING WONINGVOORRAAD

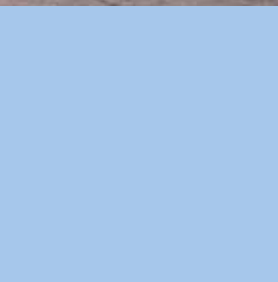
Een duurzame woning 'staat als een huis'. Er hoeft niet na pakweg zestig jaar te worden nagedacht over sloop. Een duurzame woning kan juist goed worden aangepast aan veranderende wensen en inzichten. De toegepaste materialen zijn zodanig dat er zo min mogelijk milieuschade ontstaat en door zijn detaillering heeft zo'n woning niet veel energie nodig.

Nieuwbouw

Landelijke regelgeving koerst erop aan dat alle nieuwbouwwoningen vanaf 2020 klimaat-neutraal zijn. Dat betekent dat het gebouwgebonden energiegebruik zover mogelijk wordt terug gebracht door isolatie (met behoud van goede ventilatie) en dat de resterende energie-vraag duurzaam wordt ingevuld. In Westland proberen we zoveel mogelijk in en om de wijk duurzame energie op te wekken uit zon, wind en/of andere bronnen, zie het Duurzame-Energie-Tenzij Principe bij Pijler Duurzame Greenport. Daarnaast zorgt de gemeente middels duurzame stedenbouw voor de randvoorwaarden voor duurzame inrichting van nieuwe wijken.

Bestaande bouw

In de gebouwde omgeving is een grote winst te behalen met het terugdringen van energieverbruik. Bij elke te renoveren of herstructureren woonwijk worden de mogelijkheden voor energiebesparing en toepassing van duurzame energie

besproken met de betrokken partijen. Dit moet leiden tot meer comfortabele en gezonde woningen, waarbij de energetische kwaliteit van de woningvoorraad gemiddeld 1% per jaar verbetert. Projecten als 'Meer met Minder' dragen daaraan bij.

3. DUURZAME BEDRIJFSVOERING GEMEENTE

Bij duurzame ontwikkeling is sprake van een ideaal evenwicht tussen ecologische, economische en sociale belangen. Om dit evenwicht zoveel mogelijk te benaderen wordt een duurzaamheidsscan op basis van de drie P's (People, Planet en Profit) geïntroduceerd. De invloed van relevant nieuw beleid op de drie P's wordt hiermee in beeld gebracht. Hiermee kunnen we bij nieuw beleid toetsen in hoeverre het in balans is en bekijken hoe we die balans er zo goed mogelijk in kunnen brengen. De duurzaamheidsscan is een instrument om duurzaamheid te bevorderen en om de mensen binnen de gemeentelijke organisatie bij duurzaamheid te betrekken. Voor meer informatie zie bijlage 2. Eventuele kosten voor invoering van de scan komen ten laste van het duurzaamheidsbudget. Ook koopt gemeente Westland duurzaam in: een belangrijk instrument om de eigen bedrijfsvoering verder te verduurzamen en grondstofgebruik te verminderen. Het betekent dat bij alle fasen van een inkooptraject – van voorbereiding tot en met nazorg/afdeling – duurzaamheid wordt meegewogen. Door duurzaam in te kopen, gezamenlijk met alle andere overheden, krijgt de markt voor duurzame producten een stevige impuls. Indien toepasbare duurzaamheidscriteria beschikbaar zijn, gebruikt de gemeente deze ook in de inkooptrajecten. Dit zijn hoofdzakelijk, in opdracht van het Rijk ontwikkelde, criteria van AgentschapNL. Aanvullend formuleert Westland ook eigen eisen, bijvoorbeeld voor wat betreft de inkoop van FSC-hout en hergebruik van materialen in de buitenruimte. Westland wil tenminste voldoen aan de landelijke doelstelling. Deze houdt in dat in

2010 75% van ons inkoopvolume (waarvoor duurzaamheidscriteria beschikbaar zijn) duurzaam is ingekocht, oplopend tot 100% in 2015.

Uiteraard worden voor het nieuw te bouwen gemeentehuis ook duurzaamheidseisen gesteld. Het streven is om een energieneutraal gemeentehuis te realiseren.

Monitoring

Om het jaar worden de resultaten in deze pijler bekeken. De haalbaarheid van de genoemde ambities is, naast de inzet vanuit de gemeente Westland, mede-afhankelijk van de inzet van het bedrijfsleven, economische en politieke ontwikkelingen. Voor de drie speerpunten wordt gerapporteerd over de volgende resultaten:

- 25,5 km ecologische verbindingen in 2020
- Verbetering van de energetische kwaliteit van de woningvoorraad met 1% per jaar (gemeten op basis van het gasverbruik)
- Gemeente Westland koopt in 2015 100% duurzaam in bij aanbestedingen

PIJLER SOCIALE KRACHT

Resultaat: Door het betrekken van verschillende groepen, zoals onze arbeidskrachten en de jeugd, en door het benutten van de creativiteit en innovatiekracht in de Westlandse samenleving neemt de sociale verbondenheid toe.

De mens centraal

Mensen hebben elkaar nodig. Niet alleen 'halen', maar ook 'brengen' hoort daarbij. Dit betekent een enorme uitdaging. De verbonden maatschappij wordt gekenmerkt door betrokken burgers. In zo'n maatschappij is er ruimte voor mensen van verschillende afkomst, met uiteenlopende meningen, smaak en gewoonten. Het fundament van duurzaam sociaal beleid is gelegen in goede basisvoorzieningen, zoals goede scholen, een plezierige buitenruimte en verenigingen voor sport en cultuur, en een sociale infrastructuur, wat tot uiting komt in de sociale samenhang in de kernen en de betrokkenheid bij elkaar. Dit fundament biedt onze inwoners kansen om mee te doen en talenten te ontwikkelen. Daarnaast geeft dit fundament mensen ook de kracht om tegenslag in het leven te dragen en in balans te blijven. Daar waar mensen in de problemen komen, willen de partijen in Westland dit snel signaleren en mensen helpen hun balans te hervinden. Daarbij verlenen we beperkte hulp als het kan en intensieve hulp indien nodig.

Het beleid om de resultaten van de pijler Sociale Kracht te behalen, is gebaseerd op drie speerpunten. De doelgroepen arbeidskrachten en jeugd passen bij de hoofdambitie om de duurzaamste glastuinbouwgemeente van Nederland te worden. De energieke samenleving betreft de groep burgers en bedrijven die wil handelen en veranderen om werk te maken van een prettige leefomgeving.

1. 'DUURZAME' ARBEIDSKRACHTEN

Greenport Westland is met haar internationale glastuinbouwsector een belangrijke economische motor. Wie wil werken, is daarom welkom in Westland. Arbeidsmigranten leveren een belangrijke

bijdrage aan de Westlandse glastuinbouw-economie en maken korte of langere tijd deel uit van onze samenleving. De verwachting is dat ook in de toekomst deze internationale forensen een belangrijke bijdrage zullen leveren aan het draaiend houden van de economie. Hier speelt de gemeente Westland op in en neemt haar verantwoordelijkheid, daar waar de overheid aan zet is. In de duurzaamste glastuinbouwgemeente is degelijke huisvesting beschikbaar en vinden arbeidsmigranten hun plek in de Westlandse samenleving. In 2012 wordt hiervoor via een participatief proces een visie opgesteld waarop vervolgcacties zullen worden gebaseerd.

De gemeente, MKB Nederland en 22 Westlandse ondernemers hebben begin 2012 het convenant 'Samenwerken aan een Sociaal-Maatschappelijk Westland' getekend, voor een gezamenlijke aanpak om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt in Westland aan een baan te helpen. Deze afstand kan ontstaan door een arbeidsbeperking, maar ook door langdurige werkloosheid. Inmiddels heeft dat geleid tot verschillende opdrachten voor de sociale werkvoorziening. De bedoeling is jaarlijks het aantal convenantsleden te vergroten.

Het project 'Westland heeft Werk' brengt de vraag naar werknemers en werkzoekenden uit de regio samen. Wie gemotiveerd is om de handen uit de mouwen te steken en de goede werkmentaliteit laat zien, is welkom om in de Westlandse tuinbouw te komen werken. Het project begon in maart 2012 met een voorlichtingsbijeenkomst en kennismakingstoer voor ruim duizend werkzoekenden uit de regio. Werkplein Westland begon in april met de eerste selectierondes en heeft inmiddels honderden selectiegesprekken gevoerd. Het project moet leiden tot een duurzaam resultaat. Dat vergt een omslag in denken bij zowel ondernemers als uitkeringsgerechtigden. Mensen die (soms) langdurig niet actief zijn geweest op de arbeidsmarkt moeten opeens

weer productief worden. Dat lukt alleen met goede begeleiding. De focus ligt daarom niet op het snel plaatsen van zoveel mogelijk mensen, maar op duurzame resultaten.

2. BETROKKEN JEUGD

Een duurzame glastuinbouwgemeente investeert vanzelfsprekend in de jeugd. Het streven is te zorgen dat jongeren gezond zijn (sporten, gezonde leefgewoonten), sociaal participeren (verenigingen, vrijwilligerswerk) en economisch participeren. Om dit te bereiken wordt in 2012 integraal jeugdbeleid opgesteld, gezamenlijk met de betrokken partijen. Omdat kinderen en jongeren duidelijke ideeën hebben over wat belangrijk voor hen is, krijgt participatie van de jeugd, in de vorm van bijvoorbeeld een jeugdraad, een plek in het jeugdbeleid. Daarmee gaan kinderen en jongeren advies geven over beleid en beleidsuitvoering die hen aangaan, zoals veiligheid, zorg en onderwijs.

Het programma voor Westlandse Natuur- en MilieuEducatie, eerder genoemd bij het speerpunt 'aansluiting onderwijs-bedrijfsleven', speelt eveneens een rol bij het betrekken van jonge mensen bij hun leefomgeving (natuur, milieu, glastuinbouw en gezonde voeding) en draagt daarom ook bij aan de doelstelling van dit speerpunt.

3. ENERGIEKE SAMENLEVING

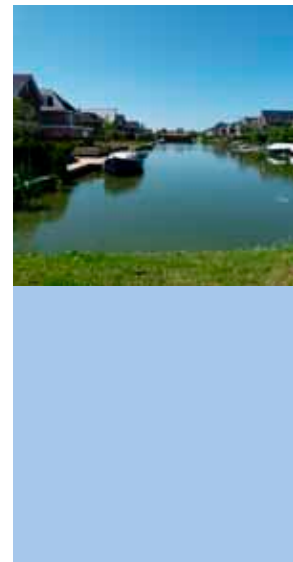
Voor een duurzamer Westland moet alle in de maatschappij aanwezige creativiteit en innovatiekracht van burgers en bedrijven worden benut. Gebleken is dat een grote groep bedrijven en burgers gemotiveerd is om zelf een bijdrage te leveren aan een prettige leefomgeving en een schone economie. Om deze kracht van de samenleving aan te boren, is het belangrijk burgers en bedrijven zelf een rol te geven. De gemeente wil hierbij een motiverend perspectief bieden dat mensen stimuleert en zorgen voor regelgeving die innovatie belooft. Om dit te bereiken worden eigen initiatieven, bijvoorbeeld op het gebied

van het zelf beheren van de openbare ruimte in de directe woonomgeving of het gezamenlijk investeren in duurzame energie, ondersteund. Ook wordt onderzocht of we, naar het voorbeeld van Amsterdam, braakliggende gronden op een kaart kunnen zetten en aan buurtbewoners en initiatiefnemers kunnen aanbieden om het gebied een nieuwe tijdelijke inrichting te geven, wetende dat de gronden op termijn in ontwikkeling worden genomen. Tenslotte voert de gemeente bewustwordingsacties en gaat actief communiceren (zie bijlage 3) over de resultaten van deze duurzaamheidsagenda, om zo de omgeving te enthousiasmeren en te motiveren. Eventuele extra kosten die bij dit speerpunt worden gemaakt, kunnen ten laste komen van het duurzaamheidsbudget.

Monitoring

Om het jaar worden de resultaten in deze pijler bekeken. De haalbaarheid van de genoemde ambities is, naast de inzet vanuit de gemeente Westland, mede-afhankelijk van de inzet van het bedrijfsleven, economische en politieke ontwikkelingen. Voor de drie speerpunten wordt gerapporteerd over de volgende resultaten:

- 30% van de glastuinbouwbedrijven kiest in 2015 bij vacatures bewust voor bijstandsgerechtigden die een baan zoeken
- Participatie van de jeugd heeft in 2015 een vaste plek in het jeugdbeleid
- Programma voor Westlandse Natuur- en MilieuEducatie heeft een partnerschap met 75% van de scholen in 2015 en 90% van de scholen in 2020

BIJLAGE 1. UITVOERINGSPROJECTEN

In deze bijlage worden de verschillende duurzaamheidsprojecten beschreven, waarbij de acties van de gemeente Westland binnen die projecten worden benoemd.

Speerpunt	Project	Acties	Periode
Algemeen	Monitoring	Opstellen en presenteren resultaten eerste CO ₂ -monitor	2013
		Opstellen duurzaamheidsmonitor	2013
	Subsidies	Opstellen subsidieplan voor de duurzaamheidsagenda	2013
Energie-transitie	Duurzame energie in gebiedsontwikkelingen	Duurzame-Energie-Tenzij Principe uitwerken en voorleggen aan college.	2013
		In gesprek met Westland Infra over investeren in warmtenetten en smart grids.	vanaf 2012
		Bij elkaar brengen van partijen, stimuleren van ontwikkelingen door financiële impulsen, onderzoeken financiële en technische mogelijkheden en waar nodig lobbyen.	Continu
	Benutting aardwarmtepotentieel	Faciliteren van de aardwarmteprojecten Green Well Westland, Noordland & Kapittelland, FloraHolland, Geo Power Oudcamp en Harting-Vollebregt door: <ul style="list-style-type: none"> Bij elkaar brengen van partijen in -Kennisplatform Geothermie Onderzoeken naar ondergrond via geologische studies en naar financieringsmogelijkheden Lobby gericht op participatie van HVC en Westland Infra, financierings- en subsidiemogelijkheden Aanleg van een Westlands warmtenet dat in de toekomst kan aansluiten op een Zuid-Hollandse warmtering Lobby voor stabiele CO₂-levering door strategische allianties met bedrijven in het havengebied 	Continu
	Benutting potentieel warmte-koude opslag	Opstellen kader WKO voor optimale benutting van de ondergrond tot 500 meter diep	2012
	Benutting zonne-energie potentieel	Onderzoeken haalbaarheid van zonne-energie op schooldaken	2013
		Faciliteren wijkinitiatieven	Continu
Klimaat-adaptatie	Stevige dijken	Afstemmen programmering infra- en keringonderhoud	Continu
		Verwerken actiepunten uit Deltaprogramma in gemeentelijke plannen	2015

Speerpunt	Project	Acties	Periode
	Voorkomen wateroverlast (droge voeten)	Ontwikkelen hemelwaterbeleid	2012
		Uitvoeren praktijkproef waterbergende kasdaken	2013
		Uitvoeren maatregelen gebiedsproces	
		• Oranjepolder	2014
		• Kralingerpolder	2014
		• Oude Lierpolder	2014
		• Boomawatering	2014
		Project Waalblok	2014
		Stimuleren groene daken	>2013
	Wateraanvoer onder droge omstandigheden, zoetwatervoorziening	In samenspraak met Hoogheemraadschap van Delfland ontwikkelingen volgen en indien nodig beïnvloeden	Continu
	Voldoende waterkwaliteit	Aansluiting glastuinbouwbedrijven op riolering	2014
		Aanleg natuurvriendelijke en vispaaiplaatsen op meest kansrijke locaties	Continu proces
	Klimaatontwikkelingen	Volgen klimaatontwikkelingen en ontwikkelen strategie daarop via klimaattafel Haaglanden	2013
Aansluiting onderwijs- arbeids-markt	Verbinden onderwijs en bedrijfsleven	Lobby ten behoeve van initiatief Greenport Horti Campus (GHC)	Continu
		Ontwikkelen van uitvoeringsplannen t.b.v. de Westland Agenda in GHC voor nieuwe locatie MBO-Westland	Continu
		Opzet digitaal samenwerkings- en communicatieplatform Samenwerking met SOB (o.a. participatie in Westland on Stage)	t/m 2014
	Westlandse Natuur- en MilieuEducatie	Voortzetten programma WNME	>2013
Duurzame mobiliteit	Duurzamer vervoer	Openbaar vervoerbeleid opstellen	2013
		Fietsvoorzieningen langs Poeldijksepad realiseren	2013
		Fietsstunnel langs Wennejessloot realiseren	2013
		Fietsroute Arendsduin-Plas van alle Winden aanleggen	2015
		Verbeteren fietsverbinding Vlietpolderplein	2014
		Bij ontwikkelingen kijken welke fietspaden verbeterd kunnen worden	Continu
		Faciliteren van E-laadpalen voor elektrische voertuigen	Continu
	Betere doorstroming	3-in-1 project	2014
		Doelgroepenstrook langs N213	2014
		Extra rijstroken en ongelijkvloerse kruisingen N211	2018
		Doorlichten grotere bedrijven door mobiliteitsmanager	2014
	Veilig verkeer	Inrichten wegen volgens Duurzaam Veilig normen bij ontwikkelingen en reconstructies van wegen	Continu
		Ontwikkelen veilige school-thuisroutes	Continu
		Verkeerseducatie op de Westlandse scholen	Continu

Speerpunt	Project	Acties	Periode
Duurzame bedrijven- terreinen	Stimuleren verduurzaming bedrijventerreinen	Bij elkaar brengen van partijen Informeren over mogelijkheden door symposium of kennisbijeenkomst Opstellen energie-advies voor alle Westlandse bedrijventerreinen	Continu 2013 Vanaf 2013
Grondstof- fentransitie	Project Bio Based Westland	Locatie voor biobased activiteiten faciliteren Bij elkaar brengen van partijen Stimuleren van ontwikkelingen door financiële impulsen op het gebied van productinnovatie en vermarkting vanuit bv. Westland Agenda en EFRO Onderzoeken financierings- en subsidiemogelijkheden Lobby gericht op met name financierings- en subsidiemogelijkheden	2011 - 2015
	Inzameling waardevol huishoudelijk afval	Pilot huis-aan-huis kunststofinzameling Pilot huis-aan-huis inzameling kleine elektrische apparaten	2012 2012
Natuuront- wikkeling en -beleving	Ecologische verbindingen	Realiseren verbindingen in projecten • Westlandse Zoom • Zwethzone • Poelzone • Blakervaart	2012- 2020 2013 >2015 >2015
	Meer openbaar gebruiksgroen	Realiseren groene fijnmazige verbindingen Realiseren extra wijkgroen	Continu
Verduur-zaming woning-voorraad	Energie neutrale nieuwbouwwoningen	Uitvoeren EPC-checks ter toetsing Onderzoeken mogelijkheden voor duurzame energie in en om de wijk	2012 Continu
	Energiezuinigere bestaande woningen	Uitrollen project 'Geld en Energie Besparen' over de kernen Uitwerken Energievisie gemeente Westland naar een routekaart om bestaande woningen te verduurzamen	Va.2012 2013
Duurzame bedrijfsvoering gemeente	Invoeren duurzaamheidsscan	Creëren draagvlak intern via presentaties en een bijeenkomst Duurzaamheidsscan opnemen als integraal onderdeel van elke nota	2013 2014
	Duurzaam inkopen project	Borging duurzaam inkopen criteria Bepalen extra mogelijkheden duurzame inkoop	2015 Continu
	Duurzaam nieuw gemeentehuis	Besluitvorming nieuw gemeentehuis	2012
'Duurzame' arbeidskrachten	Arbeidsmigranten	Visie en uitvoeringsprogramma opstellen	2012

Speerpunt	Project	Acties	Periode
	Uitvoering MVO-convenant	Uitvoering gemaakte afspraken	2012
	Project Westland heeft Werk	Afstemming met omliggende gemeenten	2012
		Samenbrengen vraag en aanbod, actieve bemiddeling van werkzoekenden	2012
		Vergroten draagvlak onder werkgevers door televisiereportages, bijeenkomsten en persoonlijke benadering	2013
		Evaluatie project en eventueel plan voor vervolgaanpak	2013
Betrokken jeugd	Integraal jeugdbeleid	Beleid opstellen via participatief proces	2012
		Organiseren jeugdparticipatie	2014
Energieke samenleving	Faciliteren duurzame initiatieven	Onderzoeken mogelijkheden van faciliteren zonne-energieopties	>2012
	Actief communiceren	Inzetten sociale media	>2013
		Nieuwsberichten over ontwikkelingen duurzaamheidsagenda	Continu
	Aanbieden braakliggende gronden voor gebruik in de buurt	Aanwijzen gebied(en) voor moestuinen	2013
		In kaart brengen braakliggende gronden via webapplicatie	2013
		Onderzoek mogelijkheden om braakliggende gronden aan te bieden voor gebruik	>2012

BIJLAGE 2. TOELICHTING PPP-SCAN

De zogeheten PPPscan is een instrument waarmee in een vroeg stadium van project- en beleidsontwikkeling concrete beleidsvoornemens en plannen beoordeeld kunnen worden op hun bijdrage aan duurzame ontwikkeling. De PPPscan brengt niet alleen de verwachte effecten van een plan of beleid in beeld en signaleert daarmee mogelijke knelpunten voor de verdere ontwikkeling van de plannen, het biedt ook de mogelijkheid om suggesties aan te reiken voor verbetering van die plannen. Het is een praktisch hulpmiddel voor planvorming en transparantie van het besluitvormingsproces. Drie kapitalen worden onderscheiden: het ecologische (planet), het sociaal-culturele (people) en het economische (profit). Duurzame ontwikkeling betekent dat we streven naar de groei van ieder van de kapitalen, maar dat om te beginnen de groei van een van de kapitalen niet ten koste mag gaan van de groei van een van de andere kapitalen. Dus om een voorbeeld te noemen: economische groei (profit) die ten koste gaat van het milieu (planet) noemen we niet duurzaam. Daarnaast mag de ontwikkeling die hier plaatsvindt niet tot gevolg hebben dat de ontwikkelingsmogelijkheden van mensen elders in de wereld verminderd worden. Tot slot geldt ook dat onze ontwikkeling niet ten koste gaat van de ontwikkelingsmogelijkheden van toekomstige generaties.

Meer informatie is te vinden op
www.pppscan.nl

BIJLAGE 3. COMMUNICATIEPLAN

De gemeente Westland heeft een duurzaamheidsagenda opgesteld. Dit beleid verbindt alle projecten in Westland, die bijdragen aan een duurzamere en waardevollere gemeente. De agenda moet de samenhang tussen de verschillende onderdelen duidelijk maken. Het doel daarbij is het komen tot een situatie waarin de projecten elkaar versterken, zodat we uiteindelijk groeien naar een aantoonbaar duurzamer Westland.

Communicatiedoelen

- Doelgroepen weten dat er een duurzaamheidsagenda is en waar zij deze kunnen vinden.
- Doelgroepen weten waar de duurzaamheidsagenda zich op richt (pijlers en speerpunten).
- Doelgroepen weten waar zij terecht kunnen voor meer informatie.

- Op projectniveau weten doelgroepen dat het bewuste project onderdeel uitmaakt van de duurzaamheidsagenda en wat de bijdrage van het project behelst.
- Doelgroepen hebben een positieve houding ten aanzien van de projecten uit de duurzaamheidsagenda en zijn bereid hieraan een bijdrage te leveren.
- Doelgroepen leveren een bijdrage aan de duurzaamheidsdoelstellingen.

Doelgroepen

Intern:

- Medewerkers algemeen
- Projectleiders van de afzonderlijke projecten
- College van B&W
- Leden gemeenteraad

Extern:

- Burgers Westland algemeen
- Belangenorganisaties (VNO-NCW, LTO, MKB, KvK)
- Bedrijfsleven
- Maatschappelijke organisaties, scholen, kinderopvangorganisaties etc.

Intermediair:

- Pers
- Bedrijvenloket

Communicatiemiddelen

Intern:

- Presentatie
- Joost
- E-mail

Extern:

- Persbericht
- www.gemeentewestland.nl
- Artikel op gemeentelijke informatiepagina's in Het Hele Westland
- Brief / digitale nieuwsbrief
- Presentatie
- Middelen van belangenorganisaties, zoals nieuwsbrieven met links naar gemeentelijke website
- Facebookpagina en twitteraccount Duurzaam Westland

Acties

Communicatie valt uiteen in twee fasen:

1. Vóór vaststelling door college:

- Presentatie concept-beleid aan betrokken collega's via collega's die deel uitmaken van de projectgroep;

- Concept-beleid naar mensen die input hebben geleverd
- Presentatie concept-beleid aan inputgevers tijdens terugkoppelbijeenkomst

2. Na vaststelling door gemeenteraad:

- Mail naar intern betrokkenen dat beleid is vastgesteld
- Bekendmaking op gemeentepagina dat beleid is vastgesteld. Verwijzing naar gemeentelijke website voor de duurzaamheidsagenda
- Bericht naar contactpersonen belangenorganisaties dat beleid is vastgesteld. Verwijzing naar gemeentelijke website voor (samenvatting van) het beleidsdocument en nieuwe regels
- Webpagina's op www.gemeentewestland.nl (samenvatting beleid, integraal beleidsdocument, FAQ's, pijlers met individuele projecten)
- Tweets met verwijzing naar website
- Presentaties aan teams die met het beleid werken
- Opstellen van een communicatiekalender met de communicatie-acties op projectniveau
- Gebruiken van de duurzaamheidskernboodschap bij alle communicatie-uitingen van projecten die onderdeel uitmaken van de duurzaamheidsagenda

Kernboodschap

Vanuit de duurzaamheidsagenda werken de gemeente Westland, bedrijfsleven, betrokken bewoners en organisaties samen. Het hoofddoel is duurzaamste glastuinbouwgemeente van Nederland te worden, met een sterke Greenport, een aantrekkelijke gezonde leefomgeving en een sociaal verbonden maatschappelijk veld. De betrokkenen werken aan tientallen projecten, die moeten zorgen voor een waardevoller Westland.

Organisatie

De inhoud van de boodschappen is afkomstig van de projectleider. Het team Communicatie adviseert, voert de redactie en zorgt voor goede toepassing van de huisstijl. Communicatie onderhoudt de contacten met de pers en zorgt voor publicatie van artikelen en persberichten op de gemeentepagina. De afdeling ROV zorgt voor publicatie van teksten op internet en Joost.

BIJLAGE 4. LADDER VAN LANSINK

De herziene ladder van Lansink (voorkeursvolgorde afvalbeheer) zoals opgenomen in het Landelijk afvalbeheerplan 2002 – 2012):

kwantitatieve preventie: het ontstaan van afvalstoffen wordt voorkomen of beperkt

kwalitatieve preventie: bij het vervaardigen van stoffen, preparaten of andere producten wordt gebruikgemaakt van stoffen en materialen die na gebruik van het product geen of zo min mogelijk nadelige gevolgen voor het milieu veroorzaken

nuttige toepassing door producthergebruik: stoffen, preparaten, of andere producten worden na gebruik als zodanig opnieuw gebruikt

nuttige toepassing door materiaalhergebruik: stoffen en materialen waaruit een product bestaat worden na gebruik van het product opnieuw gebruikt

nuttige toepassing als brandstof: afvalstoffen worden toegepast met een hoofdgebruik als brandstof of voor een andere wijze van energieopwekking
verbranden als vorm van verwijdering
storten: afvalstoffen worden gestort

GEMEENTE WESTLAND

Postadres: Postbus 150, 2670 AD Naaldwijk
Bezoeksadres: Stokdijkkade 2, 2671 GW Naaldwijk
T 14 0174
F (0174) 673 600
E info@gemeentewestland.nl
I www.gemeentewestland.nl

